

Izlaganje sa znanstvenog skupa
070:654.197>(497.5:410)
Primljeno: 29. lipnja 2004.

Usporedba informativnih programa BBC-ja i HRT-a

ILIJA JANDRIĆ*

Sažetak

Koliko HRT ispunjava svoju ulogu javnog servisa i kakva je kvaliteta njegova informativnoga programa? Autor na ta pitanja pokušava pronaći odgovor kroz usporednu analizu informativnih emisija HRT-a i BBC-ja, emitiranih tijekom lipnja i srpnja 2003. godine. Analiza je obavljena u sklopu poslijediplomskoga studija iz televizijskog novinarstva na *Goldsmith College*, Sveučilišta u Londonu. Iako Hrvatska i Velika Britanija imaju različitu političku i medijsku tradiciju i neusporedive su po veličini medijskoga tržišta, neki profesionalni standardi trebali bi biti isti u svakoj novinarskoj redakciji, osobito kad je riječ o javnim televizijskim programima. Uspoređujući strukturu pojedinih informativnih emisija, novinarske priloge, najzastupljenije teme te stil izvještavanja i prezentiranja vijesti, autor je uočio neke često ponavljane pogreške u programu HRT-a, te na primjeru BBC-ja ponudio moguća rješenja, prilagođena mogućnostima HRT-a i navikama hrvatske publike.

Ključne riječi: televizija, HRT, BBC, vijesti

Uvod

Dok Velika Britanija ima dugu tradiciju objektivnoga i neovisnoga televizijskog izvještavanja, Hrvatska je tek u posljednje četiri godine uspjela razviti relativno slobodno televizijsko novinarstvo. Kao mlada demokracija, koja je 1991. proglasila neovisnost, Hrvatska se morala suočiti s ozbiljnim poteškoćama u prvom desetljeću svoga postojanja. To su, ponajprije, srbijanska agresija i okupacija dijela teritorija, a potom vlastita nacionalistička vlast. U takvim okolnostima, razvoj nepristranoga i neovisnoga novinarstva na televiziji, najutjecajnijem mediju, bio je teško ostvariv cilj.

Na općim izborima 3. siječnja 2000. godine pobijedila je koalicija šest stranaka lijevoga centra. Od tada je politički utjecaj na državnom javnom mediju – Hrvatskoj radioteleviziji (HRT) oslabio ili je, u najmanju ruku, postao manje uočljiv. Promjena medij-

* *Ilija Jandrić*, urednik na Hrvatskoj televiziji, suradnik Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu na predmetu Televizija.

skog zakonodavstva¹ otvorila je put za izbor novoga Programskog vijeća HRT-a, čiji su novi članovi predstavljali različite društvene skupine a ne političke stranke, kao u devedesetima (Zakon o HRT, 2001). No, u takvom je novom okruženju za slobodno novinarstvo središnje pitanje koliko HRT ispunjava svoju ulogu javnog servisa te kakva je kvaliteta programa. Prethodno navedene političke činjenice od ključne su važnosti za usporedbu britanskoga i hrvatskoga informativnog programa jer su zbog različite tradicije i društvenog okruženja isti često neusporedivi.

Namjera mi je analizirati i usporediti stil i strukturu novinarskih uradaka na BBC-ju i HRT-u, njihove profesionalne standarde, način na koji se izvještava o najvažnijim događajima, strukturu i duljinu informativnih emisija i novinarskih priloga, te utvrditi koje teme dominiraju programom. Analiza bi trebala dati jasan uvid u neke od poteškoća informativnog programa HRT-a, te bi, temeljem iskustva BBC-ja, ponudila moguća rješenja, koja bi pridonijela stvaranju visokoprofesionalnoga javnoga medijskog servisa u Hrvatskoj.

U prvom dijelu rada objašnjavam metodologiju usporedbe, koja se temelji na izabranim informativnim emisijama BBC-ja i HRT-a, snimljenim tijekom lipnja i srpnja 2003. godine. U radu sam se najviše oslanjao na rezultate dvaju prethodnih istraživačkih projekata – jedan o britanskom televizijskom programu (Hargreaves/Thomas, 2003.), a drugi o Hrvatskoj televiziji, što ga je izdao Hrvatski helsinški odbor (Stantić, 2003.). Kratki osvrt na te projekte, kao i na druge stručne članke, može se pročitati u drugom dijelu. U trećem dijelu iznosim svoje nalaze o razlikama i sličnostima analiziranog programa, s naglaskom na usporedbi sadržaja informativnih emisija BBC-ja i HRT-a, najčešće teme i strukturu priloga. Na kraju, u zaključku, ističem najčešće ponovljene pogreške u informativnim emisijama HRT-a i predlažem moguća rješenja, na temelju iskustva BBC-ja.

1. Metodologija

Usporedio sam središnje informativne emisije zemaljskih programa javnih televizija *BBC One* i HRT 1 tijekom četiri različita dana, u lipnju i srpnju 2003. godine. Program BBC-ja kojim sam se koristio za ovu analizu snimljen je od 17. do 23. lipnja 2003., i sadržavao je četiri središnje informativne emisije – *News at 6 (Vijesti u 18 sati)* od 17. lipnja, *News at 10 (Vijesti u 22)* od 18. lipnja, i *News at 1 (Vijesti u 13)* emitirane 19. i 23. lipnja (*tablica 1*). Informativni program HRT-a snimljen je u razdoblju od 4. do 9. srpnja.² HRT emitira manji broj informativnih emisija i u različitim terminima, u odnosu na BBC. Stoga sam analizirao središnju informativnu emisiju *Dnevnik* u 19.30 sati, emitiran 4., 7., 8. i 9. srpnja.

¹ Novi Zakon o HRT-u donesen je u veljači 2001. i službeno objavljen u *Narodnim novinama* 2. ožujka 2001. godine. U skladu s njim izabrano je novo Programsko vijeće HRT-a, nova uprava i urednici programa. Ipak, samo dvije godine poslije, u veljači 2003., donesen je posve novi Zakon o HRT-u (opširnije na internet stranici HRT-a: <http://www.hrt.hr/hrt/zakon2003.html>).

² Potpuni sadržaj snimljenoga programa nalazi se u dodatku izvornog eseja na engleskom jeziku.

Tablica 1. Popis uspoređenih informativnih emisija

BBC ONE	HRT 1
17. lipnja: NEWS AT 6 PM	4. srpnja: DNEVNIK u 19.30
18. lipnja: NEWS AT 10 PM	7. srpnja: DNEVNIK u 19.30
19. lipnja: NEWS AT 1 PM	8. srpnja: DNEVNIK u 19.30
23. lipnja: NEWS AT 1 PM	9. srpnja: DNEVNIK u 19.30

Usporedba se temeljila na sljedećim čimbenicima:

- Struktura pojedine emisije
- Broj novinarskih priloga
- Duljina priloga
- Vrsta priča (teme)
- Struktura priloga
- Stil prezentiranja vijesti i izvještavanja (neovisnost, analize, uloga reportera – *stand ups*, javljanja uživo i sl.)

Da bih dobio listu najčešćih tema novinarskih priloga, izmjerio sam trajanje svakoga emitiranog priloga. Ukupno je uspoređeno 100 minuta priloga u četirima analiziranim emisijama BBC-ja i 99 minuta i 40 sekunda priloga u četirima Dnevnicima HRT-a. Prvotna mi je namjera bila usporediti informativni program tijekom istog tjedna. Na žalost, to nisam uspio organizirati jer sam morao samostalno snimati emisije HRT-a, a u Hrvatsku sam došao tjedan nakon što sam završio snimanje programa BBC-ja. Zacijelo bi bilo zanimljivije usporediti priloge tijekom istoga tjedna, ali kao što će se vidjeti u rezultatima ovog istraživanja, samo su poneke udarne globalne vijesti bile zajednička tema priloga obaju programa. Iako analizirani program BBC-ja i HRT-a nije emitiran tijekom istog razdoblja, vjerujem da to ne utječe bitno na usporedbu stila i strukturu informativnih emisija i priloga i dominantnih trendova u pogledu obrađenih tema.

2. Pregled važnijih istraživačkih radova

O programima BBC-ja i britanskih televizija postoje brojna znanstvena istraživanja, eseji i knjige (Curran/Seaton, 1997.; de Burgh, 2000.; Holland, 2000.; McNair, 2003.), dok o programu HRT-a postoji tek nekolicina stručnih analiza (Matković, 1996.; Stanić, 2003.). U pripremi ovog eseja najviše sam se koristio dvama recentnim istraživačkim projektima koji daju jasnu sliku o programima BBC-ja i HRT-a pa ću se na njih osvrnuti u ovom poglavlju.

U Velikoj Britaniji, Ian Hargreaves i James Thomas (2003.) proveli su opsežno istraživanje pod nazivom *New News, Old News* u kojem su 5.600 odraslih osoba ispitali o televizijskim programima. Thomas je analizirao britanske televizijske vijesti tijekom deset tjedana, od svibnja do srpnja 2002., s namjerom da 'provjeri tvrdnju da te-

levizijske vijesti danas sve više prihvaćaju tabloidne sadržaje i odbacuju tradicionalna područja interesa, kao što su politika i međunarodni odnosi' (Hargreaves/Thomas, 2003.: 5).

Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava (HHO), s druge je strane, proveo monitoring informativnih emisija Hrvatske televizije u studenome 2002., o čemu je iscrpna analiza objavljena u knjizi Geza Stantića i grupe autora *Politika u programu HTV-a* (2003.).

Oba istraživačka projekta potvrdila su da je televizija najvažniji medij i izvor informacija. U Velikoj Britaniji, 91 posto ispitanika navelo je televiziju kao "koristan izvor informacija" (Hargreaves/Thomas 2003.: 5). U Hrvatskoj, gdje javna televizija još uvijek nema jaku konkurenciju, "HRT se doživljava kao najvažniji masovni medij, posebno kao izvor informacija o političkom i javnom životu" (Stantić, 2003.: 155). Hargreaves i Thomas zaključuju kako u Britaniji postoji "uočljiva kriza novinarstva, napose političkog novinarstva, koje se optužuje za pad razine političke angažiranosti i odaziva birača na izborima. Informativni programi optužuju se za "zatupljivanje" (*dumbing down*) i podrivanje osnovne razine znanja i informacija koje su potrebne u zdravim demokracijama" (2003.: 9).

Njihovo istraživanje potvrđuje prethodne zaključke (Barnett i dr., 1999.) da je politika kao tema vijesti u stalnom padu još od 1975. godine, a da je njezino mjesto najčešće zauzeo kriminal. Thomas međutim zaključuje da su "tvrdnje kako su se televizijske vijesti dramatično preusmjerile s 'ozbiljnih' na 'laganije' ili 'zatupljujuće' teme pretjerane. Ipak, postoji mjerljiv odmak od davanja prioriteta britanskoj politici u televizijskim vijestima" (Hargreaves/Thomas 2003.: 91).

U Hrvatskoj žarište nije toliko na "zatupljujućim" vijestima koliko na nedostatku profesionalizma u televizijskom novinarstvu. Kao što naglašava Geza Stantić, Hrvatska televizija nije više "vladin propagandni stroj kao što je bila 1999", ali je njezin program još uvijek "daleko od služenja javnom interesu na istinski i kvalitetan način" (Stantić, 2003.: 154). Analiza informativnoga programa HRT-a pokazala je da je opao udio političkih protagonista, a da je taj novostvoreni prostor iskorišten za teme iz područja djelovanja sindikata, pravosuđa, različitih javnih službi, gospodarstva i nevladinih organizacija. Stantić zaključuje kako je "prestala praksa izjednačavanja interesa vlade s općim društvenim i državnim interesima" (Stantić, 2003.: 155).

Osim monitoringa programa, Hrvatski helsinški odbor je intervjuirao predstavnike nekoliko elitnih skupina hrvatskoga društva (političare, znastvenike, novinare, sveučilišne profesore, sindikalne čelnike, predsjednike nevladinih udruga i gospodarstvenike) koji su gotovo jednoglasno ocijenili da HRT ne ispunjava svoju informativnu ulogu. Među intervjuiranim intelektualcima prevladava mišljenje da je "pristranost autora još uvijek lako prepoznatljiva u emisijama HRT-a što je potvrđeno i u analizi HHO-a" (Stantić, 2003.: 160).

Zaključci ovih dvaju vrijednih istraživačkih projekata, i pitanja koja otvaraju, istodobno oslikavaju i različitost društvene okoline u Velikoj Britaniji i Hrvatskoj. Dok britanski medijski stručnjaci pokušavaju pronaći "poboljšane načine kako privući publiku vijestima i ostvariti dublje razumijevanje istih" te ih ohrabriti u političkom angažmanu i

sudjelovanju na izborima (Hargreaves/Thomas, 2003.: 6), njihovi hrvatski kolege zaokupljeni su izgradnjom profesionalnih standarda na javnoj televiziji i smanjivanjem političkog utjecaja na njezin program.

3. Usporedba vijesti BBC-ja i HRT-a

Analizirao sam program HRT-a i BBC-ja na temelju triju čimbenika – sadržaja informativnih emisija, najčešćih tema priloga i sadržaja priloga.

3.1. Sadržaj informativnih emisija

U ovom dijelu usporedit ću strukturu glavnih informativnih emisija na *BBC ONE* i HRT 1, na temelju analiziranih emisija. Prva razlika koju možemo uočiti jest drukčija obrada udarne “vijesti dana”. Kao rezultat “Birtove revolucije”³ BBC proizvodi dnevne informativne emisije tako da je “glavni događaj dana predstavljen u najpotpunijem mogućem kontekstu u raspoloživom vremenu” (McNair, 2003.: 106). U praksi to znači da izvjestitelji pokušavaju pružiti dublju analizu i pozadinu događaja, ali je istodobno smanjen broj događaja o kojima se iscrpnije izvještava u informativnim emisijama. Kao što se vidi u *Tablici 3*, BBC daje bitno više vremena udarnim pričama od HRT-a – od 3 minute 30 sekunda (*News at 10 o'clock*, 18. lipnja) do cijelih 7 minuta posvećenih propustu osiguranja na rođendanskoj zabavi princa Williama (*News at 1 o'clock*, 23. lipnja). U svim četirima promatranim emisijama BBC je o ‘udarnim pričama’ izvještavao javljanjem uživo svojih izvjestitelja ili stručnjaka te je pružio detaljnu analizu događaja.

Ne samo da HRT posvećuje manje vremena glavnom događaju (od 3 minute 4. srpnja do najdulje 4 minute i 25 sekunda 7. srpnja), nego pruža i manje informacija o istima. Čak i u slučajevima od velikoga društvenog značenja, kao što je bankrot brodogradilišta u Rijeci, HRT nije imao nijednu neovisnu analizu niti je gledateljima objasnio pozadinu događaja. Gledatelji su tako samo mogli čuti stajalište sindikata, informaciju o sastanku banaka-vjerovnika, stajalište oporbenog čelnika i informaciju da je Vlada odbila komentirati bankrot. Goran Milić, urednik na HRT-u, kritizirao je takvu uređivačku politiku:

Razlika između HRT-a i zapadnih televizija jest u tome što ove druge idu u analizu vijesti i tragaju za pozadinom. Mi to činimo rijetko, osobito u slučajevima vezanima za gospodarstvo i pravosuđe. HRT često nema ekskluzivitet, radije preuzima vijesti iz drugih izvora – sa zajedničkih konferencija za novinare, agencija ili reciklira arhivski materijal u slučajevima različitih obljetnica. Od nekoliko stotina reportera HRT mjesečno dobije samo dvije ili tri ekskluzive. Uopće nema istraživačkog novinarstva i takav je sustav nepromijenjen već 20 godina (Stantić, 2003.: 157).

³ John Birt, zamjenik generalnoga direktora i generalni direktor BBC-ja (1987.-1999.).

Tablica 2: Udarne vijesti u promatranim emisijama BBC-ja i HRT-a

BBC			HRT		
Emisija	Udarne vijest	Trajanje (min:sek)	Emisija	Udarne vijest	Trajanje (min:sek)
17. 6.	Istraga o ratu u Iraku	04:50	4. 7.	Nevrijeme u Dalmaciji	03:00
18. 6.	Uhićen Saddamov savjetnik	03:30	7. 7.	Bankrot brodogradilišta	04:25
19. 6.	Donorske bebe	04:30	8. 7.	Rješenje za brodogradilište	03:35
23. 6.	Sigurnost kraljevske obitelji	07:00	9. 7.	Ukinuta telefonska pretplata?	03:15

Razlika u broju priloga po emisiji nije prevelika, iako ih je HRT emitirao više – 77 u odnosu na 59 priloga BBC-ja. No, razlikuju se po duljini. U svakoj analiziranoj emisiji BBC je imao točno devet detaljno obrađenih priča/tema, koje su prosječno trajale dvije minute (ili čak i dulje). Ostali su događaji pokriveni tek šturom viješću u kraćim informativnim blokovima, koji su razdvajali emisiju na tri dijela. HRT je u prosjeku imao dvanaest priloga po emisiji, koji su najčešće trajali od jedne do dvije minute, dok se ‘blok vijesti’ uglavnom koristio za događaje iz svijeta.

3.2. Najčešće teme priloga

Zanimljivo je usporediti glavne teme vijesti u programima BBC-ja i HRT-a. (Tablica 3 i Tablica 4). U obama medijima uvjerljiva većina bile su vijesti od nacionalnog značenja. Iz ovog istraživanja proizlazi da BBC informira opširnije o vanjskoj politici od HRT-a, no, kao što je razvidno iz tablice 3, polovina je vanjskopolitičkih vijesti BBC-ja u promatranom razdoblju bila o ratu u Iraku, što je tema od nacionalnog značenja za Britance. Ovamo se ubrajaju i priče o životu u poslijeratnom Iraku ili američko-iračkim odnosima, dok su teme poput “razdora u Vladi oko Iraka” ubrojene u kategoriju “domaćih vijesti”.

Tablica 3: Udio domaćih i međunarodnih vijesti u analiziranim vijestima BBC-ja

BBC	Broj priloga	Minute (sekunde)	%
Vijesti iz V. Britanije	44	83:35 (5.015)	83,5
Vijesti iz Iraka	5	8:15 (495)	8,3
Ostale međunarodne vijesti	10	8:10 (490)	8,2
Ukupno	59	100:00 (6.000)	100,0

Tablica 4: Udio domaćih i međunarodnih vijesti u analiziranim Dnevnicima HRT-a

HRT	Broj priloga	Minute (sekunde)	%
Vijesti iz Hrvatske	57	87:10 (5.230)	87,46
Vijesti iz svijeta	20	12:30 (750)	12,54
Ukupno	77	99:40 (5.980)	100,00

U tablici 5 možemo usporediti sve vanjskopolitičke priloge na BBC-ju i HRT-u. Irak je dominirao i u hrvatskom programu, ali u manjem omjeru (21 posto). Zanimljivo je da u programu BBC-ja gotovo da i nije bilo vijesti o događajima u ostalim članicama Europske unije,⁴ dok su teme iz SAD-a dobro pokrivena. U programu HRT-a susjedna je Italija bila treća po zastupljenosti vanjskopolitičkih vijesti, i gotovo jedina članica Europske unije o kojoj je izvještavao Dnevnik (uz iznimku Velike Britanije, i to samo zbog službenog posjeta predsjednika Hrvatskoga sabora).

Tablica 5: Vanjskopolitičke vijesti na BBC-ju i HRT-u (prema državama):

Država	BBC (%)	HRT (%)
Irak	50,25	21,33
Iran	16,24	16,00
SAD (bez rata u Iraku)	15,23	–
Grčka	11,17	–
Izrael – Palestina	3,05	6,66
Italija	1,52	14,00
Kina (Hong Kong)	1,52	–
Liberija	–	13,33
Bosna i Hercegovina	–	12,66
Pakistan	–	4,66
Bangladeš	–	4,66
Hrvatska na BBC-ju / UK na HRT-u	–	3,33
Sudan	–	3,33
Ukupno	100,00	100,00

Domaće teme bolje oslikavaju razliku između britanskih i hrvatskih programa. Kao što se može vidjeti u tablici 6, glavna tema vijesti BBC-ja bila je britanska Vlada (18,24 posto) i nacionalna sigurnost (12,76 posto), dok je HRT više od četvrtine prostora posvetio gospodarskim problemima (26,1 posto). To ponajbolje prikazuje društvenu situaciju u dvjema zemljama. Od početka iračkoga rata, Britanija je morala pojačati mjere nacionalne sigurnosti. S druge strane, Hrvatska se, poput većine tranzicijskih zemalja, suočava s brojnim gospodarskim reformama. Kriminal i pravosuđe druga je 'omiljena'

⁴ Eksplozije na jednom brodu isključivi su razlog visoke zastupljenosti Grčke u promatranim emisijama.

tema Hrvatske televizije (12,81 posto). Teme o kulturi i nacionalnoj baštini u obama programima zauzimaju korektnih 11 posto. Jedna od prednosti vijesti HRT-a jest to što osjetno više prostora nego BBC posvećuju sjednicama parlamenta i vanjskoj bilateralnoj politici. Tim Gardam, direktor programa britanskog *Channel 4*, smatra da britanske televizijske vijesti općenito imaju problema pri izvještavanju o politici:

Problem je što se danas nalazimo u situaciji iz osamnaestoga stoljeća. Imamo sud, a nemamo parlament. A televizija je dokazala kako ne može biti alternativni parlament, za što nas često optužuju. Stoga imamo vakuum. To je fundamentalno ustavno pitanje, i sve dok se vlast ne izjednači između vlade i parlamenta, televizija neće pokrivati parlament (Hargreaves/Thomas, 2003.: 101).

Tablica 6: Usporedba tema domaćih vijesti na BBC-ju i HRT-u

Tema	BBC (%)	HRT (%)
Vlada ili parlament	18,24	8,22
Nacionalna sigurnost i antiterorizam	12,76	–
Zdravstvo i medicina	11,96	–
Kultura i nacionalna baština	11,27	11,65
Kriminal i pravosuđe	9,57	12,81
Tradicionalni događaji	8,97	–
Problemi potrošača	4,39	3,73
Gospodarstvo	3,69	26,10
Vanjska politika	3,49	7,27
Kraljevska obitelj	2,99	–
Studentska pitanja / Obrazovanje	2,79	4,40
Prometna pitanja	2,69	–
Slavni	2,19	1,52
Tehnologija	1,89	–
Katastrofe i nesreće	1,79	6,69
Stranačka politika	1,40	3,92
Religija	0,30	4,11
Sindikati	–	4,40
Zaštita okoliša	–	3,25
Prava manjina	–	1,82
Državni protokol	–	0,94
Vojska	–	0,57
Ukupno	100,00	100,00

U pokušaju da unaprijedi politička izvješća BBC je zadužio bivšu urednicu emisije *Newsnight* Sian Kevill da ih pokuša učiniti primljivijima i relevantnijima za ciljanu publiku. Rezultat toga bio je izvještaj *Beyond the Soundbite*, što ga je objavila 2002., gdje poziva na "veću raznolikost stila i tona, za osobniji i manje formalan pristup političkim

izvješćima” (McNair, 2003.: 116). U trenutku pisanja ovog eseja, teško je ocijeniti je li njezin pokušaj urodio plodom, poglavito zato što nisam bio u prilici pratiti program *BBC One* prijašnjih godina. S druge strane, u Hrvatskoj je pozdravljeno smanjenje političkih tema u vijestima HRT-a, barem od strane članova društvenih elita (Stantić, 2003.), što ne iznenađuje s obzirom na to da je cijelo desetljeće državni protokol bio ‘udarna vijest’ u Dnevniku. Vlatko Silobrić, bivši predsjednik Programskoga vijeća HRT-a ocijenio je da je politika ustuknula pred društvenim problemima. Ističe da je to “vrlo važno za zemlju poput Hrvatske, u kojoj politika ima jednu od najvažnijih uloga, jer se sve odluke donose pod političkim utjecajem” (Stantić, 2003.: 176).

3.3. Sadržaj novinarskih priloga

Kao što sam već spomenuo, novinarski prilozi na HRT-u vremenski su kraći od BBC-jevih, što je djelomično i razlog što novinari HRT-a pri izvještavanju rijetko ulaze u dubinu problema, a još ih rjeđe analiziraju. Još je uvijek česta praksa da se emitira prilog koji je zapravo puki izvještaj s konferencije za novinare. Čak i u velikim aferama, poput one o dječjoj pornografiji (*Dnevnik*, 9. srpnja), prilog je imao samo izjave policijskih dužnosnika s konferencije za novinare. Gledatelj nije dobio nikakvu dodatnu analizu događaja, dok je mišljenje stručnjaka objavljeno tek tri sata poslije u emisiji “Meridijan 16”.

Vijesti BBC-ja predstavile su obje suprotstavljene strane u gotovo svim priložima. Kad nije bilo moguće dobiti mišljenje druge strane, kao u istrazi o ratu u Iraku u kojoj su Robin Cook i Claire Short optužili premijera Tonyja Blaira za prijevaru (*News at 6 o'clock*, 17. lipnja), izvjestitelj BBC-ja komentirao je Blairovu odluku da ne komentira optužbe, analizirajući zbog čega je premijer isti dan odlučio radije govoriti o reformi javnog sektora. HRT je, pak, emitirao mnoštvo priloga u kojima je predstavljena samo jedna strana spora. To su najčešće izvještaji s konferencija za novinare. Primjerice, *Dnevnik* je 8. srpnja objavio izvještaj Misije OEES-a o reformama u Hrvatskoj, no reporter se nije potrudio dobiti i stajalište Vlade o tom izvještaju. U nekim je slučajevima HRT stavove suprotstavljenih strana iznosio u nastavcima iz dana u dan, iznoseći najprije jednu pa idući dan drugu stranu priče (slučaj navodnih ubojstava hrvatskih vojnika u Osijeku tijekom Domovinskog rata 1991. godine). Žarko Puhovski, predsjednik HHO-a, smatra kako u vijestima HRT-a “nema cjelovite informacije”. Navodi kako “granica između vijesti i komentara nije stroga, neke su informacije često pristrano predstavljene, dok se druga strana predstavlja tek nakon prosvjeda ili njihovo stajalište morate potražiti u tisku” (Stantić, 2003.: 173).

Uloga reportera upadljivo je različita u informativnim emisijama BBC-ja i HRT-a. Dok je gledatelju BBC-ja reporter vidljiv u svakom prilogu kroz tzv. ‘*piece-to-camera*’ (*stand-up*), HRT i dalje vrlo rijetko koristi *stand-ups*. U četirima analiziranim *Dnevnici*ma, bila su samo dva *stand-upa* – 4. srpnja u prilogu o summitu CEFTA-e u Sloveniji i 8. srpnja u udarnoj priči o mogućim rješenjima za bankrotirano brodogradilište u Rijeci. BBC vrlo često koristi javljanja uživo svojih izvjestitelja, a u većini slučajeva ta javljanja služe kao uvod u prethodno pripremljeni prilog istog novinara. Taj tehnološki trik pruža osjećaj da se vijesti prenose u trenutku dok se događaju, što je u skladu s filo-

zofijom *make it happens* Grega Dykea, generalnoga direktora BBC-ja (McNair, 2003.: 115).

Zaključak

Što se dogodi kad Istok susretne Zapad? Ovo se pitanje može postaviti nakon usporedbe programa BBC-ja i HRT-a. Njihovi informativni programi najbolji su svjedoci njihovih društava. S jedne strane je Velika Britanija, visoko industrijalizirana zemlja s gotovo 60 milijuna stanovnika, jedan od globalnih ekonomskih vođa i svakako zemlja s najrespektabilnijom televizijskom tradicijom, zasnovanom na BBC-ju. S druge strane Hrvatska, postkomunistička i poslijeratna demokracija u tranziciji, njezinih četiri i pol milijuna građana suočeno je s ekonomskim reformama i velikim dugovima, dok je javna televizija posve slobodno novinarstvo doživjela prvi put tek prije četiri godine.

U zaključku ovog eseja želio bih se usredotočiti na najčešće ponavljane pogreške u informativnom programu HRT-a. Kao postdiplomant u Velikoj Britaniji mogao sam često pratiti britanske TV programe. Primijetio sam velike razlike između informativnih programa BBC-ja, ITV-a, *Channel 4*, *Channel 5* i *Sky News*. Očito je da imaju različite ciljne skupine i različitu kvalitetu informativnih emisija. Uspoređujući programe javnih servisa, želio sam pridonijeti stvaranju kvalitetnoga programa javne televizije u Hrvatskoj. No, kako zapravo javna televizija treba izgledati, još je uvijek nejasno većini hrvatskih građana, ali i novinara. Zvonko Letica⁵ objašnjava to vrlo jednostavno naglašujući da javna televizija ima veliku ulogu u informiranju građana, ali podjednako i u poštovanju demokratskih procesa. Njezin cilj nije profit, ona nije odgovorna vladi nego samo javnosti. Dužna je pružiti nepristrane i poštene vijesti te istodobno biti što više povezana sa stvarnim životom ljudi. Preduvjet je autonomija i neovisnost urednika i odvojenost od države (Stantić 2003: 164).

Geza Stantić podsjeća na osnovne postulate profesionalnoga novinarstva, koji su ključni za program javne televizije: “korektna, provjerena, nepristrana, cjelovita informacija, koja ne treba usmjeravati ljude niti manipulirati njima, otvoreno ili prikriveno, nego pružiti gledateljima mogućnost da izaberu opciju za sebe” (Stantić, 2003.: 176). Imajući to na umu, a nakon analize informativnih programa BBC-ja i HRT-a, jasno je da su odstupanja od “javne uloge” prisutnije na HRT-u. U ovom zaključku iznosim opažene probleme nudeći istodobno moguća rješenja.

(1) Pristup vijestima: BBC ima više ljudski orijentiranih priča i nastoji sve teme predstaviti kroz personalizaciju (‘kako će događaj utjecati na obične ljude’); HRT ima više kronološki pristup ‘iz dana u dan’ s malo ili nimalo analiza o mogućem učinku određenog događaja na građane. Vijesti gledatelja trebaju informirati kako će nešto utjecati na njegov/njezin život, ali u mnogim slučajevima reporter zbunjuje gledatelje nepotrebnim podacima, brojevima, rezultatima ... Prečesto se zaboravlja zlatno pravilo televizije da slika govori više od riječi;

⁵ Zvonko Letica je poznati hrvatski televizijski novinar i autor udžbenika “Televizijsko novinarstvo”.

(2) Stručni izvjestitelji: HRT ima brojne dobre reportere, ali ostaje nejasno zbog čega se češće ne koriste u programu. Od velike je važnosti u svakom području imati stručne novinare, koji su sposobni za dublju analizu događaja, i koji mogu osigurati ekskluzivnu informaciju, osobito zato što danas gledatelji imaju veći izbor televizijskih vijesti na hrvatskom tržištu;

(3) Vijest dana: HRT bi trebao više prostora posvetiti glavnom događaju dana, ponuditi dublju analizu njegova učinka od strane neovisnog stručnjaka i pozadinu priče. Prvih 4 do 5 minuta Dnevnika trebalo bi se posvetiti glavnoj vijesti;

(4) Političke vijesti: HRT ima više vijesti iz visoke politike od BBC-ja. Smatram da nije dobro ono novinarstvo koje isključuje državnu politiku iz vijesti javnog servisa, pogotovo u zemlji veličine Hrvatske, ali politika se treba pokrivati s više analiza i obvezno s predstavljanjem “druge strane” priče; HRT treba prestati s praksom emitiranja priloga u kojima se predstavlja samo jedna strana spora. Donekle je to prihvatljivo u kratkim blokovima vijesti, kao iznošenje stava, ali u priložima od 90 ili 120 sekundi mora biti prostora za obje strane;

(5) Konferencije za novinare – HRT bi trebao svesti na minimum izvještaje s konferencija za novinare. One su ono što im i ime kaže – izvor informacija za novinare, na temelju kojih oni mogu pronaći zanimljivu priču, te je obraditi sa svih strana. Konferencije za novinare su samo dio priče, ali ne i cijela priča;

(6) *Stand-up* – Reporter BBC-ja uvijek u priložima imaju *stand-ups*. Smatram da bi reporter HRT-a trebao imati obvezu *stand-upa* u priložima (osim u priložima koji sami po sebi to isključuju, kao što su portreti), te imati što je više moguće javljanja uživo. To pridonosi autoritetu i izvjestitelja i programa.

(7) Intervjui – Voditelji *Dnevnika*, a pogotovo *Meridijana 16*, trebali bi unaprijediti svoje umijeće vođenja intervjua, ustrajati na raščlanjivanju spornih situacija, inzistirati na odgovorima te se prestati ustručavati suočiti svoje goste s neugodnim činjenicama (ako takve postoje). Na žalost, hrvatski voditelji često ne slušaju što im sugovornik priča, ne reagiraju kad im izbjegne odgovor na pitanje pa to često djeluje kao pripremljeni igrokaz, a ne intervju.

U programu BBC-ja vidljivo je da su urednici suočeni s oštrom konkurencijom. Rezultat toga su visoki profesionalni standardi, i novinarski i tehnički. HRT još uvijek dominira hrvatskim TV tržištem, iako je konkurencija privatnih mreža sve jača. Ako HRT želi ostati na vrhu, neće biti dovoljno samo utrošiti prihod od televizijske pristojbe na tehnološka poboljšanja. Nužno je podizanje kvalitete zaposlenih, pogotovo na razini urednika programa, koji bi trebali primjenjivati strože profesionalne standarde i težiti javnoj televiziji kao servisu građana. U kombinaciji s visokim tehnološkim standardima, to bi trebalo rezultirati visoko kvalitetnim informativnim programom, koji bi za konkurenciju bio teško dostižan.

Literatura

- BBC One News* snimljene 17., 18., 19., i 23. lipnja 2003.
- Dnevnik HRT-a snimljen 4., 7., 8., i 9. srpnja 2003.
- Carey, J. W., 1988.: *Media, Myths and Narratives*, Sage Publications, London/New Delhi
- Curran, J./ Seaton, J., 1997.: *Power without Responsibility*, Routledge, London/New York
- Curran, J., 2000.: Television Journalism: Theory and Practice, Case of Newsnight, u: *The Television Handbook*, Routledge, London/New York
- De Burgh, H. (ur.), 2000.: *Investigative Journalism, Context and Practice*, Routledge, London
- Hargreaves, I./ Thomas, J., 2003.: *New News, Old News*, ITC/BSC Research Publication, Cardiff
http://www.cf.ac.uk/jomec/research/research_projects.html
- Holland, P., 2000.: *The Television Handbook*, Routledge, London/New York
- Matković, D., 1996.: *Televizija – igračka 20. stoljeća*, AGM, Zagreb
- McNair, B., 2003.: *News and Journalism in the UK*, Routledge, London
- Stantić, G., 2003.: *Politics in Croatian Television Program/Politika u programu HTV-a*, Croatian Helsinki Committee for Human Rights – HHO, Zagreb
- Zakon o HRT-u, verzija od 2. ožujka 2001: <http://www.hrt.hr/hrt/zakon010302.html>, verzija iz veljače 2003: <http://www.hrt.hr/hrt/zakon2003.html>

Ilija Jandrić

COMPARISON OF BBC'S AND HRT'S NEWS PROGRAMMES

Summary

How much does the HRT fulfil its function of a public service and what is the quality of its news programme? The author gets an answer to these questions by means of a comparative analysis of some news broadcasts by the HRT and the BBC in June and July 2003. The analysis was carried out within the postgraduate study in TV journalism at Goldsmiths College, University of London. Although Croatia and Great Britain have different political and media traditions and are immensely different regarding their media market size, certain professional standards should be the same in all newsrooms, especially on public televisions. By comparing the structure of certain news programmes, the news slots, the dominant topics, the reporting style and the news presentation, the author has noticed some patterns of mistakes in the HRT programmes; using the BBC as a model, he offers some feasible solutions regarding the HRT capacities and the habits of the Croatian viewers.

Key words: television, HRT, BBC, news

Mailing address: Hrvatska televizija, Prisavlje bb, HR 10 000 Zagreb.
E-mail: ilija.jandric@hrt.hr